

İÇİNDEKİLER

KAPAK

Türkiye Komünist Partisi'nin öyküsü	12
Söyleşi/ Attila İlhan	19

TÜRKİYE

YÖK Kanunu değişiyor	22
Söyleşi / Vedat Dalokay	24
Bir kumarhane kavgası	28
Bir muhbirin öyküsü	30
Söyleşi / Michel Ceramintot	32
Pastırmalı pide verme suçu	34

DÜNYA

İşçi Partisi'nin umudu Thatcherizm	38
Söyleşi / Hildita Guevara	40
Goya sahtekâr mı?	44

EKONOMİ

İzmir'de marketler savaşı	48
---------------------------	----

TOPLUM

İktidarsızlığa karşı protez	54
Bir güzellik yarışması	57
Kavgacı bir toplum	62

KÜLTÜR SANAT

Türkan Şoray'ın ikinci saltanatı	66
Savulun, eskiler geliyor...	69

İZLENİMLER

Devlet Operası	72
----------------	----

SPOR

Eyüp Can	76
----------	----

DİĞER BÖLÜMLER

Nokta'dan	5
Ne Nerede	6
Panorama / Türkiye	36
Panorama / Dünya	46
Günlerin Getirdiği	50
Mektuplar	78
Bulmaca	79
Test	80
Kutu Kutu	82

TKP'nin öyküsü

Komünizmin yeni kimlik arayışı ve Gorbaçov şokuyla gelen birleşme. TKP-TİP birleşmesinin perde arkası. TKP Genel Sekreteri Haydar Kutlu, TİP Genel Başkanı Behice Boran ve Türk solunun öteki temsilcileri birleşmeyi nasıl değerlendiriyor? TKP'nin 67 yıllık illegal geçmişinin öyküsü.

(Sayfa 12)

YÖK yok oluyor

YÖK Yasası'nı temelden değiştirmeyi planlayan Başbakan Özal yeni tasarı için Adnan Kahveci'yi görevlendirdi. Büyük üniversitelerden başlatılacak uygulamada idari ve mali özerklik hedeflenecek.

(Sayfa 22)

Ereksiyon ithalatı

Organik kökenli iktidarsızlık vakalarında yüzde yüze yakın bir etkinlikle kullanılan ereksiyon aletleri ithalat kanallarından furya halinde yurdumuza girmeye başladı. Penisin içine ve kasıklara monte edilen protez, vücudun dışından hiçbir şekilde görülüyor ve istenildiği gibi kontrol edilebiliyor.

(Sayfa 54)

Savulun eskiler geliyor

Yaşadıkları dönemde önemsenmemiş ve ölümlerinden sonra da pek hatırlanmamış kimi edebiyatçılar birbirini ardından gündeme geliyor. İşin asıl ilgi çekici yanı, eski edebiyatçıları gündeme getirenlerin gençler olması.

(Sayfa 69)

Yeni Şoray

Bu yılki Antalya Film Festivali'nde En İyi Kadın Oyuncu seçilen Türkan Şoray Yeşilçam'ın kendisini yenileme çabalarına paralel olarak yeni bir imaj vermeye başladı. Şoray, yeni filmlerinde çağdaş kadının sorunlarını ve yaşamını canlandıran rollerde görülüyor.

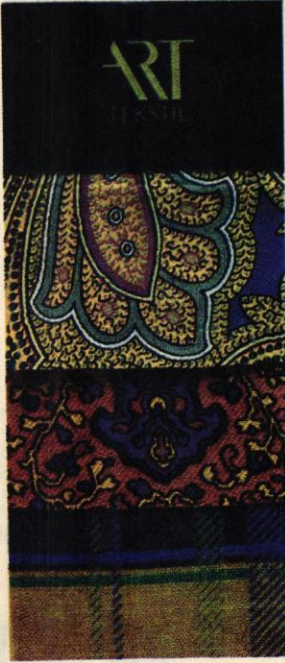
(Sayfa 66)

Kumaşı seçerek satanlar, modayı yaratanlar
ve gardroplarında özel giysiler bulunduranlar için

ÇOK ÖZEL

Art Tekstil'in ithal ettiği, moda dünyasının
en ünlü markaları(*) ile Altinyıldız ve Çebiteks kışlıkları birarada.
Hepsi nadide... hepsi çok özel bir kış için.

İTHAL KUMAŞLAR

100'S Quality
İngiliz/İtalyan yünüler,
%-100 Lama, Cashmere,
Camelhair palto ve
ceketlikler, Harris Tweed
ceketlikler, Mohair/yün
karışımı Chanel
tayyörlükler, Jakar desenli
İtalyan yünüler, Fransız
ve İtalyan abiye tuvaletlik
ve gece elbiselikleri,
Fransız kadifeler.

ÇEBİTEKS

% 100 yün gabardinler,
% 100 yün kadın/erkek
desenli elbiselikler.

ALTINYILDIZ

Yün/mohair buklet
tayyörlükler, Yün/mohair
karışımı erkek ceket ve
paltoluklar, 90'S Quality
Super Fine erkek
elbiselikler, Lambswool
tayyör ve paltoluklar,
Shetland kadın/erkek
paltoluklar, % 100 yün
velur mantoluklar, % 100
yün Dra, Yün/angora
karışımı kadın/erkek
kumaşları.

ART TEKSTİL

ART TEKSTİL

Sanayi-Ticaret ve Pazarlama A.Ş.
Abdi İpekçi C. 55/A Nişantaşı-İstanbul
Tel: 131 48 92 - 147 75 19
526 82 65 - 522 03 13 - 527 75 14
Teleks: 28 278 atst tr

Art Tekstil bir Çebiteks kuruluşudur

* Christian Fishbacher, Clissold, Corisia, Dormeuil,
Eurojersey, Girmes, Guabello, H. Gut,
Harris Tweed, Hausmann Moss, Jules Tournier,
Minova, Ratti, Samuel Tweed, Stehli, Taco, Takisada,
Velour de France, Weil der Stadt,
Whiteley and Green.

Sinemaseverler En Güzel Gece'yi ilginç bulacaklar

TV2 EN GÜZEL GECE (la noche mas hermosa) Adı konulmamış da olsa, İstanbul Günleri'nden seçmeler sürüyor. Doğrusu 2. Kanal bu programıyla sinemaseverlerin gönlünü kazandı. Filme gelince, herkes o "en güzel gece"nin peşindedir. Bir televizyon filminin çekimine katılan, yönetmeninden teknik ekibine, oyuncularına kadar herkes, kuyruklu yıldızın gökyüzünü ısıtıp geçeceği o saatleri yaşamlarının en güzel gecesi yapmak istemektedirler. Aşk, ihanet, güç arzusu, şehvet, bütün bunlar o benzersiz anı yakalamak içindir. Sonra beklenmedik bir şey olur; film hazırlıkları sürerken set işçileri greve gider... Manuel Gutierrez Aragon bir İspanyol yönetmen. İncelikli, duyarlı bir anlatımı var. **Zor bir film ama 7. Sanat tutkunları mutlaka izlemeli.** 1984 İspanya.

14 Ekim Çarşamba

TV1 AH GÜZEL İSTANBUL Artist olmak için köyden kaçıp İstanbul'a gelen Ayşe'nin öyküsü. Olup bitenler ezberlediğimiz türden. Gün görmüş, akli başında, iyi yürekli bir adam Ayşe'nin karşısına çıkacak, kötü yola düşmekten kurtaracak, derken âşık olacak ve tabii, işin içine şarkıcılık da girecek. Konu çekici olmayabilir ama **Ah Güzel İstanbul eli yüzü düzgün bir yapıt, izlenebilir.** Atif Yılmaz'ın yönettiği filmin oyuncuları Sadri Alışık, Ayla Al-

gan. 1967 yapımı, 90 dakika.

15 Ekim Perşembe

TV2 DOKTOR (La Taubip). Kırk yaşlarında, başarılı bir doktor, karısı onu terk edince ne yapar? Yapılacak çok şey olabilir ama o yıllarda 3. Dünya Savaşı'nın ateşiyle kavrulmaktadır Avrupa. Bir seyyar ilk yardım hastanesinde görev yapmak doktorun yürek kırıklığına uygun düşer. Genç, güzel bir hemşireyle ilişkiler, savaş acıları, zehirli gazlar, otomatik silahlar... Duygulu ve inandırıcı bir yönetmen olan Pierre Granier-Deferre bu kez Alain Delon'a ağırlık vermekle, konuyu ciddiye almak tercihleri arasında bocalamış. Başkadın oyuncu Veronique Jannot. **Delon hayranları için bire bir ama sıradan bir**

Baba-kız O'Neal'ler Kâğıttan Ay'da şirin bir ikili oluşturuyor

Doktor, hayali bir dönemde geçiyor ama A. Delon bütün yakışıklılığıyla bir gerçek

film. 1984 Fransız yapımı. 16 Ekim Cuma

TV1 KÂĞITTAN AY (Paper Moon). 1930'lu yıllarda geçen öyküde İncil satarak hayatını kazanan Moze ve bir kasabada karşılaşılıp yanına aldığı öksüz kız çocuğu Addie'nin şirin "üçkâğıtçılıklarla" dolu yaşamları anlatılıyor. Bu ikiliyi Hollywood'un ünlü baba kız çifti canlandırıyor: Ryan O'Neal ve Tatum O'Neal. O tarihte 9 yaşında olan "büyümüş de küçülmüş" tipli Tatum filmdeki başarısıyla Oscar ödülünü kazanan en genç sanatçı olmuştur. Yönetmen Peter Bogdanovich

nostaljik tadlar içeren bir komedi yapmak istemiş ve bir ölçüde de becermiş. İyi oyuncular, iyi yönetmen ve vasat bir film, izleyin. 1973 ABD yapımı. 103 dakika.

17 Ekim Cumartesi

Necla Nazır, Ferdi Tayfur çifti yine arabeskseverlerin duygularına sesleniyorlar

TV1 BİR DAMLA ATEŞ TRT şarkıları arada kırıyor ya, arabeskseverler yine de ekran başındaki yerlerini alabilirler. Ferdi Tayfur, Necla Nazır ve Fikret Hakan başrollerde. Yönetmen Osman Seden. Klasik bir kan davası öyküsü. Ferdi, amcasının intikamını almak zorunda bırakılmıştır ama kan davasına içten içe karşıdır.

17 Ekim Cumartesi

NOKTA 18 EKİM 1987 11

TKP'NİN ÖYKÜSÜ

67 YILLIK BİR EFSANE

Komünizmin kimlik arayışı ve Gorbaçov şokuyla gündeme gelen TKP-TİP birleşmesi nasıl gerçekleşti? 1917 Bakü Kongresi'nden bu yana, 67 yıldır bir giz perdesi ardında kalan TKP'nin öyküsü.

Air France'ın Brüksel rotalı uçağına attığı ilk adımın ötesi Behice Boran için ümitsiz bir karanlığı simgeliyordu. Son ayların heyecanlı ve süratli temposunun neredeyse son saniyeleriydi. Ve 7 yıl sonra bir nevi zafermişçesine noktalanın TİP-TKP birleşmesinin o günlerde eşamesi okunmuyordu. Daha birkaç gün önce, neredeyse yarısı TKP kuyrukçuluğuyla suçlanarak tasfiye edilmiş TİP Merkez Yürütme Kurulu, Boran'ın yeniden cezaevine girmesinin uygun olmayacağı kararına varmıştı. Derhal kollar sıvanmış, bir üye Hatice Hatko adına pasaport işlemlerine başlamış, bir diğeri Türkiye'deki son günlerini geçirmek üzere Florya'da bir ev ayarlamıştı. Evinde polis gözetiminde tutulan Behice Boran, ilk önce kalbinden rahatsızlanarak Cerrahpaşa'ya kaldırılıyor, ardından da Florya'ya saklanıp son görüşmelerini düzenliyordu. İşte o puslu cuma sabahı, Yeşilköy Havalimanı'na yaklaşan beyaz Anadolu'nun içindeki 6 eski komünist atlatıkları her polis barikatının ardından geçip giden yılları, tevkifatları, sürgünleri, içerdeki arkadaşlarını düşünüyorlardı. Yaşları 50 civarındaydı, bu tür sahnelerde sık sık rol almak zorunda kalmışlardı. Pek çok hasretin hüznüyle doluydular. Korkuyorlardı! "Ya Behice Hanım'ın başına bir şey gelirse..."

Biraz sonra korkular yerini bir kez daha özlem duygusuna bırak-

12 NOKTA 18 EKİM 1987

tı. Behice Boran sırtında bej pardösüsü, alınına kadar indirilmiş başörtüsü, kızarmış gözlerini gizleyen kara gözlükleriyle son engelleri, havalimanı, gümrük ve pasaport duvarlarını da belasıza aşmıştı. Ve Air France'a attığı ilk adımlarla yepyeni bir dönem açıyordu. 20 yıllık TİP dönemi bitmişti. Akını kemiren binlerce soru vardı: Kadrolar ne

Haydar Kutlu ve Behice Boran, 9 yıllık birleşme sürecini geçtiğimiz çarşamba noktaladılar

TKP efsanesi tevkifatlar, sürgünler ve her şeyden önemlisi mahpusluklarla yaratılmıştı. 1928, Ankara Hapisesi, (fanialı) Nâzım Hikmet, (ayakta şapkalı) Laz İsmail

olacak? Türkiye nereye gidecek? Avrupa'da Türk solu nasıl yaşayacak?..

Bu kaçışın üzerinden yıllar geçti ve artık bu soruların önemi kalmadı. Türk solunun gündeminde en çok karşılaşılan iki sözcük TİP ve TKP, daha doğrusu yeni isimleriyle Türkiye Birleşik Komünist Partisi, şimdi yeni sorunlarla, yeni bir sürece adımlarını attılar.

Solda Gorbaçov şoku. Salı günü telekslerden geçen birleşme haberi ve onu izleyen ortak basın toplantısı Türkiye'de de hararetle tartışmalara, dudak bükmelere, farklı yorumlara yol açmıştı. Kimilerine göre bu bir birleşme değil, TİP'in TKP'ye ilthakiydı, eski bir TİP Merkez Yürütme Kurulu üyesi böyle düşünüyordu. TİP'in 3. Genel Başkanı Şaban Yıldız, bununla da yetinmiyor "Yurt dışına kaçan TİP üst kademe yöneticilerinden pek çoğu çoktan TKP içinde aktif görev almışlardı, Merkez Komite'de görevlendirilen Nihat Sargın bunlardan sadece biridir. Bu operasyon Behice Boran'ın onurunun kurtarılması için düzenlenmiştir, belki bi-

raz da itibarından faydalanmak için..." diyordu. TKP'den ayrılma İşçinin Sesi grubunun lideri Yörük-oglu ise, birleşmeyi TKP'nin legalleşme amacına bağlıyor ve "resmiler" in halkın önüne çıkarabilecekleri kamuoyunda tanınan bir kadrodan yoksun olduklarını, TİP'in kadrosuna bu nedenle ihtiyaç duyduklarını söylüyordu. Birçok çevrede ise "Zaten ne farkları vardı ki?" fikri yaygındı, TSİP Genel Sekreteri Yalçın Yusufoglu bu fikri, "Ayrı ayrı var olmalarına ideolojik, politik gereksinme kalmamış olan iki partinin tekleşmesi olumludur" sözleriyle ifade ederken, Devrimci Yol'un Avrupa'daki kaçak liderlerinden İbrahim Sevimli, "İki ayrı parti zaten gereksiz bir lükstü" diyordu. TİP'in son MYK üyelerinden Özcan Kesgeç ise bu birleşmeyi şu sözlerle ifade ediyordu: "TİP ve TKP'nin birleşmesini ülkemiz işçi sınıfının ve emekçi halkımız için son derece önemli ve olumlu bir gelişme olarak değerlendiriyorum."

Bu yorumlar bir yana, bir zamanlar birbirlerinin "gözlerini çı-

karan", her tartışmayı dinmeyen bir gerilimle sonuçsuzca sürdüren bu iki hareketin birleşmelerinin ardında hiç de küçümsenmeyecek uluslararası bir etken vardı: Komünizmin bir türlü atlatamadığı kimlik bunalımıyla birleşen Gorbaçov şoku...

Batı Avrupa'da bazı komünist partileri kapısına kilit asıyor, diğerlerinin oy ve takipçi sayılarını hızla düşüyor, sendikalar, kitle örgütleri, gençlik örgütleriyle bağlar giderek zayıflıyordu. Proletaryanın öncülüğü bir yana, varlığını ne ölçüde sürdürebileceği bile tartışılır hale gelmişti, yüzyılımızın başından beri "can çekişen" kapitalizm de bir türlü ruhunu teslim edememişti.

Bütün bu çıkmazlar dünya solunu yeni arayışlara yöneltirken, Gorbaçov bir dizi "yenilik" le gündeme geliyor ve en başta sadık takipçileri olmak üzere tüm sosyalist hareketi şoke ediyordu. Çarşamba günü TKP Başkanı Haydar Kutlu, yanında TİP Başkanı Behice Boran'la birlikte Brüksel'deki International Press Club'da, basın toplantısı düzenlediğinde, artık sırtında Gorbaçov modasına uygun yeni bir elbise vardı; Türkiye Birleşik Komünist Partisi yeni bir kimlikle doğmuştu.

Proletarya diktatörlüğünden söz etmeyen, çok partili sisteme karşı çıkmayan, barışçı geçiş ve legal çalışmaya ağırlık veren, uzun vadeli programları erteleyip kapitalizm çerçevesinde "demokratik bir alternatif politika" dan yana, AET ve NATO konusunda mülayim bir kimlikli bu. Ve bu yeni kimliğiyle TBKP, sol Kemalistler'den anti-empyalist İslamcılara kadar geniş bir kesime cephe çağrısı yapıyordu.

Zoraki izdivaç. Dile kolay. Tam dokuz yıl sürmüştü, birdenbire peydahlanamamıştı bu "izdivaç." Nice tartışmalarla süslenmiş, nice kellelere mal olmuştu. Reformizm, parlamenterizm, kuyrukçuluk, işçilik, bir çocukluk hastalığı, bir "aydın"lık hastalığı... Suçlamalar, dört yanı sarmıştı.

70'li yılların başlarında TİP'den kopardığı gençlerle Almanya ve İngiltere'de hızla gelişen ve ardından Türkiye'ye de sıçrayan TKP örgütü sanki 20 yıllık bir çilenin öcünü alıyordu. Kurulduğu yıldan itibaren zaman zaman TKP'lileri, hatta

anası, kardeşi, kocası TKP'li olanları örgütünden sürekli tasfiye eden TİP'in karşısına bir düşman gibi çıkmıştı. Kıran kırana bir savaş kopmuş TİP ve TKP ellerindeki kadroları ve genişleme alanlarını birbirlerine kaptırmamak için olağanüstü çabalar gösterir olmuşlardı. Her iki partinin de sık sık gündemine gelen "birleşme tartışmaları" taraftarların tasfiyesiyle sonuçlanıyordu. TKP'liler o günleri "Gerçek parti zaten biziz, TİP bizim olamadığımız yılların boşluğunu doldurmuştu. Artık gerek kalmadı" sözleriyle anlatıyorlardı.

Bütün bu kapışma ve tasfiyelerin üstünden bir yıl geçmeden, Behice Boran'ı taşıyan Air France'ın Brüksel'e inmesiyle birlikte, "Birlik" çalışmasının ikinci perdesi açılıyordu. Ancak bu çalışma fikri düzeyde değil, Behice Boran'ın kapışılması şeklinde yürüyecek, TKP, yaşlı liderle önce Bulgaristan'da temas kurmaya çalışacak, ardından yerleştiği Brüksel'de Doğan Özgüden el koyup "TKP'yle birlik propagandasına girişecekti. Ama TİP'li Osman Sakalsız'ın elleri de armut toplamıyordu. Sonunda Sakalsız, Boran'ı, Özgüden'lerin etki alanından çıkarıp Almanya'ya götürmeyi başaracaktı. Ancak bu arada komutan, kurmaylarının çoğunu kaybediyor, TİP yöneticileri teker teker TKP içinde çalışmaya başlıyordu. İşte Brüksel'de ortak basın bildirisini imzalayan Boran, aslında durumu resmileştirmekten başka bir şey yapmıyordu. TKP-TİP birleşmesi yurt dışında gerçekleşmişti. Tıpkı TKP'nin 67 yıl önce, ya-

Yörükoğlu, TKP'nin 1970 başlarında TİP'ten kopardığı genç militanlardan biriydi

"Geçmişe göre çok çok farklıyız"

TKP'nin Genel Sekreteri Haydar Kutlu, TKP üzerine Nokta'dan Emin Tanrıyar'ın sorularını yanıtladı.

Nokta: Basın toplantısında, Behice Hanım'ın yaptığı açıklamada "amaç legalleşmek" şeklinde bir ibare var. Legalleşmekten kastınız nedir?

Kutlu: Elbette amacımız legale çıkmak. Ancak, bugün hâlâ bir komünist partisinin Türkiye'de kurulması açısından koşullar bizim kanımızca yeterince olgunlaşmış değildir. Ama bu şu demek değil, 141-142 kalkmadan kurulamaz, böyle demiyoruz. Önemli olan politik ortam. Kuşkusuz bir de böyle bir politik ortamın oluşması için çaba harcıyoruz.

Nokta: Bu politik ortamın kısa sürede düzelenebileceğine inanıyor musunuz?

Kutlu: Kuşkusuz bu tek başına bize de bağlı değil. Gelişmelere çok sıkı bağlı. Ama örneğin, seçimler dediğim zaman da, 1 Kasım'da yapılacak seçimler. Seçim sonucunda bir değişiklik olacak diye düşündüğüm için de değil, değişiklik olmamasına rağmen de, politik dengelerde değişiklikler de olabilir.

Nokta: İktidar kanadından mı demek istiyorsunuz?

Kutlu: İktidar kanadı, muhalefet toplam olarak. Politik güçler açısından... Komünist Partisi'nin legal olması tek başına değil tabii. Ama demokrasi sorunu bir rol oynuyor.

Nokta: İşçinin Sesi kesin karar aldı, birleşmeye katılmıyor. THKP-C hareketinden gelme, ya da öteki hareketlerin de böyle bir birlik içine gelmeleri çok şüpheli. Dolayısıyla çok geniş olarak acaba hangi kesimleri derleyebilirsiniz?

Kutlu: Acaba yeni yaklaşımlar gerekmiyor mu? Geçmişte bu konuda her şeyi doğru söyledik mi? Her şeyi doğru yaptık mı? Ve yeniden birtakım şeyleri, yeniden gözden geçirmek gerekmiyor mu?

Biz bu soruları sorduk ve bazı yanıtlar verdik. Bu yanıtlara bağlı olarak da bazı pratik adımlar attık. Demokrasiyi kazanma konusu başta olmak üzere. Canalıcı sorun olduğu için de emperyalizme karşı olmak konularımız. Bu bir işbirliğidir tabii, cephe değil. Bizim tanımladığımız işbirliği, politik güçbirliği şöyle kısaca: Komünistler, sosyal demokratlar, Kemalistler ve burjuva demokratlar.

Nokta: 12 Eylül'le birlikte iktidara gelen kadroların Kemalist olduğu söyleniyor mu?

Kutlu: Evet Atatürkçü olduklarını söylediler. Ama bize göre, Kemalizm ulusal kurtuluşçuluktur. O kategori içerisine girebileceklerini zannetmiyorum.

Nokta: Çeşitli görüş ve teorilerinizin değiştiğini söylediniz. Mesela NATO'ya eskisi gibi sert karşı çıkmamak, -ki bu tabanda da tepkilere yol açmış galiba- sosyalist sistemlerde çok parti olabileceğini kabul etmek... Bütün bu değişikliklerin, Gorbaçov'un Sovyetler Birliği'nde yönetime gelmesi ile eş zamanlı olmasını nasıl izah edebilirsiniz?

Kutlu: Önce iyi incelenirse, eş zamanlılık göstermediğini göreceksiniz. Biz bu konuda, yayınlarımızda bu politik değişikliği TKP kongresi olmadan önce, ilk ipuçları ile ortaya koyuyorduk. Benim 65. kuruluş yıldönümü konuşmamda da vardı. O toplantıdaki konuşmamda burda söylediklerimin hemen hemen hepsi vardı. Ki bu toplantı, SBKP 27. Kongresi'nde çok önce gerçekleşti. Ama biz şunu demiyoruz: Biz keşfettik, bu sebeple değişme oldu. Yalnız biz arıyorduk, kendimizi yenilemeye çalışıyorduk. Bu süreç içerisinde SBKP 27. Kongresi geldi ve biz o zaman gördük ki, bu arayışlarımızda haklıyız ve yalnız değiliz.

Nokta: Mesela Türkiye'de, dünyada ve bütün Sovyetler Birliği parti tarihinde Troçki, Buharin gibiler hain, emperyalizmin ajanı, casus ilan edilirdi. Onlara karşı tasfiye kampanyaları açılır-

di. Fakat son dönemlerde Gorbaçov, bunu da değiştirdi ve iade-i itibar kampanyasına girişti. Bu TKP için de acaba geçerli mi?

Kutlu: Şimdi bizim 5. Kongre belgelerimizde, parti tarihinde aynı şekilde olumsuzlanan, dışlanan isimleri sayarak, SBKP 27. Kongresi'nden önce yaptık 1983'te yani. Daha geniş bir biçimde ise, bundan sonraki kongremizde yapacağız. Çünkü o bizim için bir ilk yaklaşım, belki de bir tarih tezi gibiydi. Sadece parti yönetimi değil, şu ya da bu dönemde partili olmuş, sonra dışarda kalmış (şimdi mesela örnek vermek gerekirse Kuvılcımlı gibi) isimlerin verileceğini şimdiden söyleyebilirim.

Nokta: Geçmişte Bizim Radyo'dan birçok sosyalistin ismi yayınlanıyor ve sizin karşıtlarınız olarak aynı zamanda ihbar ediliyordu. Türk solunda çok geniş tepkilerle karşılanan bu tavrınız değişti mi?

Kutlu: Çok değişti. Bakın bizi yakından izliyorsanız, artık bu tür herhangi bir tavra rastlanmadığını da görürsünüz.

Nokta: Geçmişteki bu davranışların köklü bir eleştirisi, ya da özeleştirisi düşünülüyor, ya da yapıldı mı?

Kutlu: İlk eleştirisi bu sözünü ettiğim 5. Kongre'de oldu. Ve zaten bu temelde bu isimler sayıldı.

Daha sonra politikamızı daha da geliştirdik. Özellikle ideolojik alandaki sekte yanlıklarımızı açık isim vererek söyledik.

Nokta: Hakkınızda şöyle ithamlar var: Yurt dışında kuruldu, yurt dışında gelişti, yurt dışından Türkiye'ye ahkâm kesti... Türkiye'yi bile doğru dürüst kullanamadılar. Birleşme de dahil ne söyleyecek ve yapacaklarsa gelsinler Türkiye'de söylesin ve yapsınlar.

Kutlu: Birincisi partimizin şimdiki yönetimi, 1960 sonrasında son zamanlarda 68 kuşağı denilen kuşak içinden çıkmış insanlar.

Örneğin ben şu anda başka isim veremiyorum bilinen nedenlerle. Ama bütün yöneticilerimiz bu kuşak içerisinden çıkmıştır. Kendim 1981'de çıktım Türkiye'den. Bu nitelermeler doğru değil yani. Şu anda parti için doğru değil. Geçmişte ise, ülkeden kopukluk doğru ama, burada da tek yönlü olmamak, başkalarını unutmamak gerekiyor. En nihayet yine bugün Batı Avrupa'da çok sayıda politik göçmen var. Yani sorunu böyle koymak, demokrasi sorununu gözden kaçırmak oluyor. Bütün kadroları ve yönetimiyle TKP Türkiye'de idi ve Türkiye'de halen var. Onca insan nereden tutuklandı? Yurt dışından değildi ki. Türkiye'de tutuklandı, hâlâ dava-

ları sürüyor. Hâlâ tutuklananlar var.

Nokta: Peki SBKP ile sürekli bir görüş alışverişi ya da koordinasyon söz konusu mu?

Kutlu: Bir komünist partisi olarak, elbette SBKP ile yakın ilişkiler içerisindeyiz. Dün de öyleydi. Bugün de. Ama bu herhangi bir diğer partiyle ilişkilerimizin biçimi açısından bir farklı biçim ifade etmiyor.

Nokta: Peki örneğin Sovyetler Birliği'nin Afganistan müdahalesine ne diyorsunuz?

Kutlu: Bu soru hep soruluyor. Bence her somut olayı, kendi çerçevesi içinde görmek gerekiyor. Genel olarak dersiniz ki, bir ülkenin başka bir ülkeyi işgaline ne diyorsunuz, elbette ben buna hayır derim ve kınarım da. Ama somut durumda bir ülke, eğer ülkenin yönetimi yardım etmişse o duruma somut bakmak gerekiyor. Bildiğiniz gibi bu böyle oldu. Ve bugün de Afganistan'da bir ulusal mutabakat yapılıyor ve Sovyetler bunu destekliyor. Yani farklı görüşte olanlar, bugünkü rejime katılmayanlar da içinde. Bir ulusal mutabakat imzalanmaya çalışılıyor. Bu çok olumlu bir girişim. Elbette her ülke kendi geleceğine dair kendi karar vermelidir.

Nokta: Sizin ilave etmek istediğiniz bir şey var mı?

Kutlu: Önce size teşekkür ederim. **Nokta**'yla bizim ilk söyleşimiz bu. Umarım ki bundan böyle de sürer. Yalnız **Nokta** aracılığıyla ben Türkiye'deki sol çevrelere, dostlara şunu söylemek istiyorum: Bundan on yıl önceki yaklaşımlarımızla birbirimizi değerlendirmeyelim. Bu peygamberce bir yaklaşım değil, ilişkileri idealize etme değil, ama sol az acı çekmedi 12 Mart ve 12 Eylül'de. Çok kayıplar verdi. Buna karşılık önemli potansiyele sahip. Bugün Türkiye'de sol açısından umutsuz bir durum var gibi bir tablo çiziliyor. Bu kesinlikle doğru değil. Pek çok işaretlerini sıralamak mümkün bunun. Sol geçmişten ders çıkarmadı diyorlar. Geçmişten yeterince, henüz ders çıkarıp alamadığımız doğru ama, bu dergilere tek tek baktığımız zaman görüyoruz ki ülkenin sorunlarına daha gerçekçi yaklaşma çabası var. Bu bir umut ışığı bence.

sal nedenlerle yine yurt dışında gerçekleşen doğumu gibi...

Hayırlı bir cuma... Kürsüdeki adam, iyi özümsemiş bir Bolşevik jargonuyla ve kontrollü bir heyecanla, sözcüklerin üstüne basa basa konuşuyordu. 1914'ün başlarında, bir gece yarısı, yanında 12 refikasıyla birlikte küçük bir balıkçı teknesiyle Sinop'tan Sivastapol'a kaçışının üstünden 6 yıl geçmişti. "Büyük altüst oluş"un tam göbeğinde geçirilen bu altı yıl, onu "sapına kadar Bolşevik" yapmaya yetmişti de artmıştı bile. 10 Eylül 1920'de hayırlı bir cuma günü akşam ezanına yakın bir saatte Bakü'de Kızıl Ordu kulübünde toplanan 1. Umumi Türk Komünistleri Kongresi, kürsüdeki bu adamı; Mustafa Suphi'yi başkanlığa getiriyor ve TKP'nin günümüze kadar süren tarihi böylece başlamış oluyordu. Toplam 15 teşkilattan gelen 74 delegeyi kabaca 3 gruba ayırmak mümkün diye yazıyordu Mete Tun-

cay: Vatana dönmekten başka hiçbir kaygısı olmayan harp esirleri, Almanya tarihli önderlik heveslisi solcular, Sovyet Devrimi'nde yetişmiş Bolşevikler. Şevket Süreyya Aydemir, bunlara bir dördüncü kategori katıyordu: "Anadolu'nun yeni yetme solcuları..."

Ve Aydemir, Bakü Kongresi'nde yapılan bazı konuşmaları şöyle aktarıyordu: "Karadeniz kıyılarında hocalık yapan bir delege, Türkiye'de komünist bir devlet kurulduğunda 'Hilafet ve saltanat makamının hedef alınmamasını' istemiş, bir başka delege 'Kadınların mahremiyetine halel gelmemesi için apartuman usulü kapıları müşterek ikâmetgâhlar yerine her ailenin işleyeceği, kapısı ayrı olacağı evler' isteğinde bulunmuştu."

Aslında 1. Kongre'deki bu tartışma düzeyi TKP'nin daha sonraki kongrelerini de bir ölçüde yansıtıyordu.

Bakü'de TKP kurulmuştu kurulmasına, ama elbet bu partinin öz yurduna dönüşü de olacaktı. Ve dönüş yolunda, Mustafa Suphi'nin Karadeniz'i 7 yıl sonra bir kez daha geçerken öldürülmesi TKP'nin genç cumhuriyetle ilişkilerinin önemli bir özelliğini sisler ardına gömecekti. Daha cumhuriyet kurulmamışken ve kurulduktan sonra da hükümet ne komünistleri ne de TKP'yi can düşmanı olarak görüyordu. Tarihçi Rasih Nuri İleri, bu gerçeği şu sözlerle açıklıyordu: "Bakü Kongresi'ne katılanlar Türkiye'de üst kademedeki görev almışlardır, mesela Sadrettin Celal,

"Köklü değişiklikler olmuştur"

TİP ile TKP'nin birleştiğini basın açıklaması ile ilan eden Behice Boran, Nokta'nın sorularını yanıtladı.

Nokta: Uzun yıllar TKP ile mücadele içinde olan bir ekip olarak, bu birleşmenin sizin için anlamı nedir?

Boran: TİP ile TKP arasında iki ayrı parti olmanın getirdiği farklı tutumlar, olaylara farklı bakış açıları olmuştur. Yani, başka bir deyişle nesnel bir rekabet doğmuştur. Bu farklılıkların en fazla olduğu dönemde bile, TİP ve TKP'nin üye ve sempatanları değişik yurt örgütlerinde birlikte çalışmışlar, barış ve demokrasinin kazanılması yolunda eylem birliğini geliştirmeye çalışmışlardır.

Birlik sorunu, özellikle 1970 yılından sonra TİP'in gündeminde olmuştur. Ayrıca 1980 başında partinin tüm üyelerinin katıldığı, parti içi tartışmanın sonucunda ortaya çıkarılan "Tek Parti-Tek

Cephe" broşüründen sonra, işçi sınıfı hareketinin politik birliği sorunu, parti politikasının ana eksenini oluşturmuştur.

Nokta: 1980 öncesinde TİP içerisinde TKP ile birleşme yanlılarına karşı bir mücadele verilmişti. Bugün bu mücadelenin galibinin kim olduğunu düşünüyorsunuz?

Boran: 1980 öncesinde TİP içerisinde TKP ile birlik isteyenlerle bir mücadeleden söz edilemez. TİP içerisinde TKP ile birlik konusunda farklı anlayışlar yoktu.

Farklılık TİP'in bilimsel sosyalist parti olma istemi ve eğiliminden kaynaklanıyordu. Partinin, işçi sınıfı partisi olma niteliğini red ve inkâr eden bu görüş, parti saflarının dışına düştü. Bugün ise Türkiye işçi sınıfının Marksist-Leninist iki partisi TİP ile TKP birleşmektedir. Mücadelenin galibi, birliği isteyen ve gerçekleştiren iki partidir.

Nokta: Bugün açıklanan ortak program, sizin 1980 öncesi programınızdan oldukça farklı bir program gibi görünüyor. Siz bu

önce Pedagoji Enstitüsü Başkanlığı yapmış daha sonra da İstanbul Radyosu'nu kurmuştu, Şefik Hüsnü'nün partisinin ileri gelenlerinden Nurullah Aysat, önce Sümerbank'ı kurmuş ardından milletvekili olmuştu, yine Bakü'den Cevat Dursunoğlu ilk Meclis'te yer almıştı. Gerek Atatürk, gerekse İsmet Paşa komünistlikten vazgeçenlerin, daha doğrusu partiyle ilişkisini kesenlerin itibarlarının iadesinde azami hassasiyeti göstermişlerdi. Bu hoşgörünün nedeni neydi? "Birinci etken" diyordu Rasih Nuri, "Genç Türk Cumhuriyeti'nin, genç Sovyet Cumhuriyeti'nin dostluğuna duyduğu ihtiyaç, ikincisi ülkedeki entelektüel kıtlığı"ydı. Bu hoşgörülü politika 1951'e kadar bazı zikzaklar çizmekle birlikte devam edecek, zaman zaman tutuklamalar, cezalandırmalar yaşansa bile, bunlar üç-beş ayı geçmeyecekti.

Küçük bir dünya. TKP'nin tarihini kabaca iki bölüme ayıran ta-

rihçiler 1951'e kadar olan birinci dönemde kadroların az sayıda da olsa yurt içinde çalışmalarını sürdürdüklerini, 1951 sonrasında Zeki Baştımar'la simgelenen ikinci dönemde ise, TKP'nin artık bir sürgün partisi görünümüne büründüğünü belirtiyorlardı. Birinci ve ikinci dönemlerinde parti çalışmalarından partililerin yaşantılarına kadar uzanan bir dizi ayrılık göze çarpıyordu. "51 öncesi TKP'lilerin belki de en ayırt edici özellikleri siyasetle pek uğraşmamalarıydı" diyordu eski bir TKP'li. Onlar polis takiplerini atlatmayı, sohbet sofraları kurmayı, büyük aşklar yaşamayı, ada vapurunun keyfini çıkarmayı da iyi bilirdiler. Sansaryan Han'ın hücreleri ikinci evleri gibiydi, bavulları yeni bir tevkifat için her zaman hazır dururdu.

Kendilerine özgü bir dünyaları vardı... Yoğun baskıların etkisiyle bu tecrit edilmiş dünyalarında bazı fobilerin gelişmesi de kaçınılmazdı. Ajan korkusu, polis korkusu, illegalite tutkusuna başlıcalarıydı. Komünistlikten sol düşmanlığına geçen Aclan Sayılğan'a göre bu hücre toplantıları şöyle yapılıyordu: "15 günde bir, rutin halde hücre toplantıları yapılırdı. Sekreter, siyasi yorumlar yapardı: 'Buğday fiyatları arttı, sosyalizm yakındır' gibi yorumlar yapılırdı. Sultan Palamut zamanından kalma ekonomi politik notları verilirdi. Onları topluca okurduk. Hiç unutmam, Ma-o'nun 50. yaş günü dolayısıyla yazılmış bir yazıyı bir arkadaşımız, toplantıya pantolon paçasında getirmişti, halbuki yazı Amerikan Liffe dergisinden tercüme edilmişti." Ama gösterilen tüm özene rağmen, tevkifatlar kaçınılmazdı, her 1 Ma-

Nazım Bey, İçişleri Bakanlığı da yapmış, TKP'li olduğundan dolayı hapisshaneye de girmişti

ys'ta, bir hariciye vekilinin Türkiye'yi ziyaretinde Müteferrika fişli komünistlerle doldurulurdu. Bir saniye bile kesilmeyen siyasi polislin takibi, her komüniste bir memur anlamına geliyordu. Tabii, polis atlatma teknikleri de alabildiğine gelişmişti. İzmir'de Karşıyaka vapuruna atlıyormuş gibi yapıvermek, ya da İstiklal Caddesi'nde bir taksiye atlamak aslında polisten kurtulmak için yeterliydi. Zira polislin taksiye binecek meteliği olmazdı.

programla bugün Türkiye'de var olan sosyalist parti girişimlerinden birisine katılabiliriz. Neden bu isimle çıkarak kendinizi illegallığe mahkûm ettiniz?

Boran: Bugünlerde açıkladığımız ortak program tasarısı ile TİP'in 1980 öncesi programı arasında farklılıklar olduğu doğrudur. 1980 sonrası Türkiye ve dünya koşullarında köklü, nitel değişiklikler olmuştur. Türkiye, göreceli bir demokratik rejimden baskıcı, otoriter, faşist karakterli bir rejime geçmiştir.

Yine dünyamızda son yıllardaki gelişmeler son derece önemlidir. Silahlanma yarışı dünyamızı ya hep birlikte yaşamak ya da hep birlikte yok olmak noktasına getirmiştir. Nükleer bir felaketin önlenmesi sorunu, tüm insanlığın en temel sorunu haline gelmiştir. Bu da uluslararası kolektif güvenlik ve uluslararası ilişkileri, nükleer silah dengesi üzerine oturtmak yerine, barışçı politik bir zemine oturtulması sorunlarını ön plana çıkarmıştır. Bütün bu son derece önemli değişikliklerin bir partinin programına yazılmaması düşünülemez. Bunun için dünyada barışın korunması ve Türkiye'de demokrasinin kazanılması sorunu, TBKP program tasarısının iki temel unsurudur.

Rasih Nuri İleri: "TKP'nin, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Kemalizm'e karşı çıkamaması en önemli zaafılarından biriydi."

Bu fobilerin bir de öbür yönü vardı. Falakaya yatınca dilini ısırıp konuşmayan zamane komünistlerinden polis de korkardı. Saygı duyardı. Umum müfettişler toplantısında 1936'da tutulmuş şu gizli za-bit, dönemin emniyetinin fikirlerini ortaya koyuyordu: "Türkiye'de aydınlar arasında komünizm her zaman var oldu. Biz de bunları izlemiştir. Aydınlar işçi sınıfıyla irtibat kurduklarında tevkifata gidilmiştir. Dava açılmıştır..." diyordu Emniyet Umum Müdürü Şükrü Sökmensüer. Ama içindeki parano-yayı dile getirmeden de edemiyordu: "Komünizmi önlemek için her 100 işçiye bir polis lazımdır. Polis kadrosu çok zayıf olduğundan sı-

Ismail Bilen, eşi ve Nâzım Hikmet ile eşi Gallina

"Çok önemli gelişme"

Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi üyesi ve Türkiye Sorumlusu olduğu gerekçesi ile 15 yıl ağır hapis cezasına çarptırılan ve cezasını bitiren Adil Demirci Nokta muhabirinin sorularını yanıtladı.

Nokta: Dava hakkında biraz bilgi verir misiniz?

A. Demirci: İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi'nde görülen toplu TKP davasında yargılandım. Hepimiz TKP'ye üye olmakla suçlanıyorduk. Tipik bir 141-142 davasıydı. Ben savunmamda, TKP üyesi olup olmadığım yolundaki bir soruya yanıt vermeyi reddettim.

Nokta: TİP'le birleştiği ve ye-

ni bir program benimsediği açıklandı. Bu gelişmeleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

A. Demirci: Soldaki tartışmalara bakıldığında, en çok yakınılan konunun bölünme olduğu görülür. Oysa TKP-TİP birleşmesi, solda birliğe giden süreçlerin de pekâlâ işletilebileceğini ve sonuç alınabileceğini gösterir bir örnek olması açısından son derece dikkat çekici. Dahası bu birleşme, solda daha ciddi ve toplumsal etki gücü yüksek alternatif politikaların oluşturulması yönünde de önemli bir gelişmedir.

Bence, toplumumuzun her türlü gelişme yolunun önünü açabilmesi için güçlü bir TKP'ye-artık TBKP demek daha doğru-olan gereksinim her zamankinden daha çok.

Nokta: SBKP'nin 27. Kongresi üzerinde ne düşünüyorsunuz?

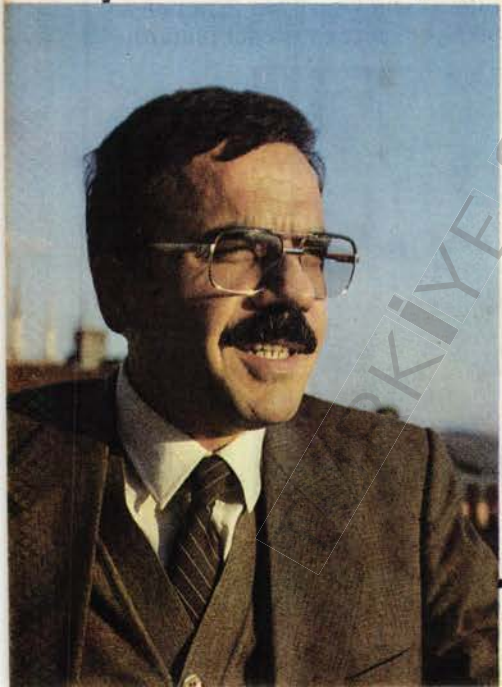
A. Demirci: Günümüzde insanlık öylesi sorunlarla karşı karşıyadır ki, bunların çözümünde sınıfsal bakış açılarının yanı sıra, ulusal ve evrensel yeni bakış açlarına gerek duyuluyor. Kim ne derse desin, 70 yıldır insanlığın tarihsel gelişmesinin, barış ve ilerlemenin yolu sosyalizm tarafından çiziliyor. 27. Kongre, sosyalizmin bağrında taşıdığı yeni potansiyelleri bir kez daha açığa vurdu. Değişen iç ve dış koşullara göre sosyalizmin kendini yenileyebilecek yeteneğe fazlasıyla sahip olduğunu gösterdi.

nai kalkınmayı durdurmalıyız."

Herkes birbirinin kuyusunu... 51 tevkifatıyla birlikte işlerin rengi değişmişti. TCK'ya külçe gibi oturan 141-142 şaka değil, götürdü mü 15 yılı birden götürüyordu yaşamdan. Sonuç: Partililerin büyük çoğunluğu hapse girmeden ya da girdikten sonra tüfeklerini duvara asıyor, küçük bir kesimi ise yurt dışının yolunu tutuyordu. TKP tarihinin ikinci dönemi başlamıştı. Fikir ayrılıklarının "kan davaları"na dönüştüğü, liderlik kavgasının iyice kızıştığı, herkesin birbirinin kuyusunu kazdığı, yörüngenin tamamen Sovyetler'den esen rüzgârla saptandığı bir dönemdi bu. Türkiye'yle bağların kopması zaten zayıf olan Parti'yi iyice güçsüz düşürmüştü.

Kâh Zeki Baştımar'ın 280 sayfalık polis ifadesine karşı, Mihri Bel-

Sayılgan: "TKP'de hem kendimi hem de insanları tanıma fırsatını buldum."

"1936 öncesi davalar kuşkuludur"

Türkiye Komünist Partisi'ne ilişkin bugüne kadar açılmış davalar konusunda Av. Atilla Coşkun Nokta'nın sorularını yanıtladı.

Nokta: Bugüne kadar TKP davalarında hangi yasa maddeleri uygulanmıştır?

Coşkun: 141 ve 142'nci maddelerin kabulünden önce, yasalarımızda sol örgütlenmelere ilişkin doğrudan ve kesin bir hüküm (düzenleme) yoktu. Bu nedenle, gerek TKP, gerekse diğer olaylarda sürekli olarak değişik yasa hükümleri uygulanageldi. 1923 TKP soruşturmasında Hiyanet-i Vatanıye Kanunu, 1925'te 1274 Sayılı Ceza Yasası'nın Devlete Karşı Suçlar Bölümü'nde yer alan 55'inci maddesi ve nihayet 1927 soruşturmasıyla birlikte, 1926 yılında kabul edilmiş olan 765 Sayılı Türk Ceza Yasası'nın devleti silah yolu ile devirmeye ilişkin 171'inci maddesi uygulandı. İtalyan faşizminin icadı 141 ve 142'nci maddelerinin 1936 yılında benimsenmesinden sonra da, maddeler TKP'nin karşısına çıkartıldı.

Nokta: Sayın Coşkun, 141 ve 142'nci maddelerin Türk Ceza Yasası'na dahil edilmesi, 1936 yılından önceki yargılamaları kuşku altında bırakmıyor mu? :

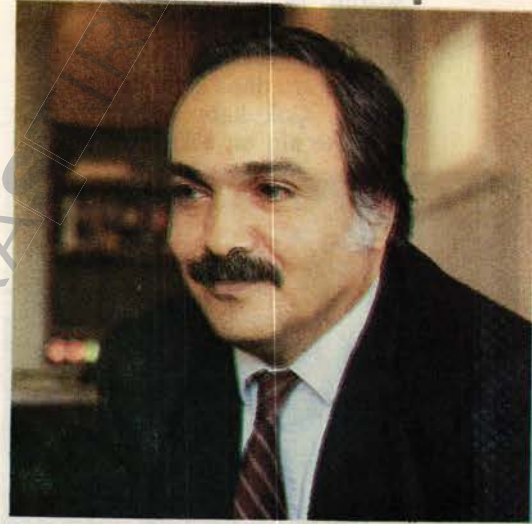
Coşkun: Yasa koyucunun 1936 yılında 141 ve 142'nci maddeleri yasaya dahil etme gereksinimi duyması ve bundan sonra da hep bu maddelerin uygulanması, önceki TKP yargılamalarının "kanunsuz suç ve ceza olmaz" ilkesine rağmen yapıldığının bir çeşit

kabulü idi. Nitekim, 141 ve 142'nci maddelerin genel gerekçesinde, "...Mevcut ceza hükümlerinin bu hadiseleri daireyi şumülüne almadığı..." belirtilmiştir. Yani, 141 ve 142'nci maddeler, Türk Ceza Yasası ve komünist örgütlenme "hadiseleri"ni kapsamadığı için kabul edilmiştir. İşte bunun içindir ki, komünist örgütlenmelere ilişkin önceki yargılamalar kuşku altında kalmaktadır.

Nokta: TKP soruşturmalarını tarihsel süreç içinde ele aldığımızda görülen ana özellik nedir?

Coşkun: Kuruluşundan bu yana TKP için çeşitli düzeylerde soruşturma ve yargılamalar yapılmıştır. Bu nedenle, sağlıklı bir değerlendirme için, toplu TKP davalarını göz önüne almak gerekiyor. Böylesi bir değerlendirmenin gösterdiği gerçek şu: Ülkemizde genel olarak sol örgütlere ama özellikle TKP'ye yönelik soruşturma ve kovuşturmalar hukuksal nedenlerin gereği olmamıştır. Bu gibi soruşturmalar, daha çok politik saiklerle ve politik bir karar sonucu yapılagelmiştir. Soruşturmalar sırasında, iktidara egemen politik güçlerce örgütlendirilen propaganda kampanyaları bu gerçeğin belirtisidir. Bilindiği gibi, TKP'ye ilişkin her soruşturma basın ve resmi açıklamalar ile kamuoyuna adeta bir kampanya havası içinde abartılı olarak verilmeye çalışılmıştır. Bu kampanyalarda, TKP, yaşanan bunalımların "baş sorumlusu" ilan edilmiş ve ezilmesi gereken "illegal odak" olarak gösterilmiştir. Öte yandan, toplu TKP soruşturmalarının

önemli politik oluşumların gerçekleştiği dönemlerde yapılmış olması da bu gerçeği doğrulamaktadır. Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası davasının Çerkez Ethem ve yeşilordu eylemlerinin, yapıldığı 1925 toplu TKP davasının Şeyh Said İsyanı ve "Terakki Perver Muhalefet" in, gerçekleştiği 1929 ve 32 davalarının dünya ekonomik krizine ve nihayet, 1952-53

toplu TKP davasının ise, Türkiye'nin NATO'ya girmesi ve Kore Savaşı'na katılması dönemlerine rastlaması bu gerçeği göstermektedir. Bu özellik, 12 Eylül TKP davaları açısından, üstelik daha net olarak yaşanmıştır. Tüm bunların arkasından sonuç olarak belirtmek istiyorum ki, her ne nedenle açılmış olursa olsun, TKP ve benzeri davalar Türk demokrasisinin ayıbıdır. Bu gibi davalar demokratik olmayan rejimlerde görülmektedir.

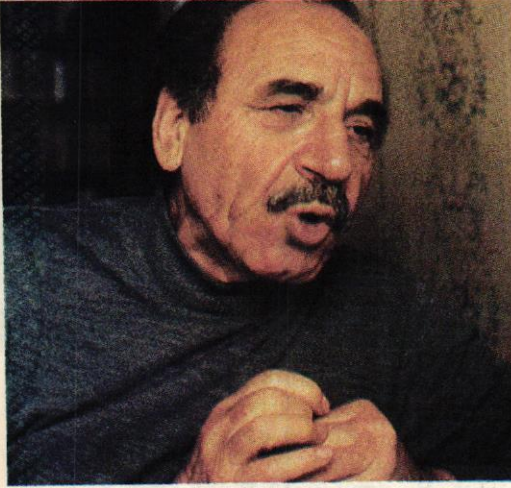
li'nin yakalanan mektupları gündeme getirilip bölünmeye kadar giden bir suçlama kampanyası başlatılıyor, kâh Yakup Demir'in ölümü üzerine binbir türlü spekülasyon yapıyordu. İsmail Bilen mi? "Biz onu iyi biliriz" diyordu bazı eski TKP'liler. "Rusya'da bulunan TKP'liler onu iyi tanırlardı. Hatta bir rivayete göre Baytar Salih'i ispiyonlayıp Sibirya'ya ölüme gönderen de Laz İsmail'di." Bu arada Laz İsmail'in Şefik Hüsnü aleyhine açtığı karalama kampanyası kafaları iyice karıştırıyordu. Bu keş-

kemeş 1980'lere kadar böylece sürüp gidecekti. Bu öyle bir karmaşaydı ki, bazen tasfiyeler bir gecede yön değiştiriyordu. İşçinin Sesi grubunun lideri R. Yörükoğlu, 1979 yılında kendi yaşadıkları garip bir tasfiyeyi Mustafa Erdenol'la Nokta için yaptığı söyleşide şöyle aktarıyordu: "Merkez Komitesi'nin bir toplantısı yapılıyor, bu toplantıda Bilen Yoldaş ve öteki MK çoğunluğu Parti içindeki azıllı ve ezeli 'sağ'ları, yani resmilerin şimdiki yöneticilerini MK'dan tasfiye kararı alıyorlar. Ertesi sabah Bilen

Yoldaş, 'Hayır' diyor. 'Bu yoldaşları değil, V. Dursun'u MK'dan çıkaracağız! Demek ki o gece bir şeyler oluyor. Parti içinde 'sağ' tasfiye kararı alınıyor, ertesi sabah 'sol' kanat tasfiye ediliyor. Bilen'in tutumunun bir gecede 180 derece değişmesinin nedeni ancak Sovyetler'den gelen dayatmayla açıklanabilir." İşçinin Sesi grubuyla TKP arasındaki kavgalar büyük ve İngiliz mahkemelerine konu olurken 80'li yıllara gelmişti. TKP, tarihindeki en büyük atılımı 78-79 yıllarında gerçekleştiriyor, bu yıllar-

da kitle örgütlerinde önemli etkinlik sağlıyordu. Ama bu etkinlik de 12 Eylül'le birlikte yok olup gidecekti.

TKP efsanesini kim yarattı? Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca, TKP'den yargılananların toplam sayısının 1562, hüküm giyenlerince 722 olduğunu ortaya koyuyordu adalet istatistikleri. Attila İlhan'a göre, devlet en büyük TKP tevkifatında bile 200 kişiden fazla adam bulamamıştı toplayacak. Eski sendikacı, TİP Başkanı Şaban Yıldız, "1919'dan beri TKP güçsüzdür. Hem Müslüman bir ülkede yaşayacaksınız, hem de komünistler güçlü olacak, mümkün mü? Allah'ın gücü daha ağır basıyor!" diyordu. Çok kaba gözlemler bile Türkiye'nin en eski siyasi partisi

Şaban Yıldız: "1919-51 döneminde TKP'nin güçlü olabilmesi için gerekli koşullar yoktu"

olan TKP'nin, yaşlıları kimi yerde iktidar olur, kimi ülkelerde güçlü muhalefetler oluştururken sembolik bir gücün ötesine geçemediğini ortaya koyuyordu.

Peki neden ve nasıl yaratılmıştı bu TKP heyulası? Aslında tek parti döneminden bu yana, hep hükümetler yaratmış, partililerin de hoşuna gitmişti bu efsane. Hükümetler açısından güç dönemlerde zaaf anlarında hedef gösterilecek bir günah keçisine ihtiyaç vardı. "Kuzeyden gelen tehlike" büyütüldükçe büyüyen TKP, sonunda bir efsane olup çıkmıştı. Bu efsanenin yıkılıp TKP'nin gerçek boyutlarına ulaşması ise ancak radyoda bir ses olmaktan çıkıp, etiyile canıyla halkın karşısına çıkmasıyla mümkün olabilecekti.

Ali BORATAV, Gülay GÖKTÜRK

SÖYLEŞİ / ATILTA İLHAN

"Karanlıkta körebe"

"... 1919 baharı olmalı, adı bahar, ortalık kış kıyamet, ara-sıra hürçün tipiler ki adama göz açtırmaz. O sabah, fırının önünde çift atlı bir kızak durdu, buhar tü-tüyor; üç kişi, tepeden ayağa kara bulanmış, indiler; 'Oflu' Maksud'u o dakika tanımıştım; öteki ikisini tanımıyorum, o tanıttı: Mustafa Suphi ile 'Sarı' Mustafa; üçü Uralsk'ta sürgün arkadaşymışlar, ihtilali müteakip MÜSKOM bunları buluyor; Sultan Galiyef'le Nur Vahidof, Mustafa Suphi'yi himayesine almış, Moskova'da büro açmışlar, Temmuz'da içtima, maksat fırka'nın Kurucu Komütasını ve Programını ihzar etmek..."

Attila İlhan'ın son romanı "O Karanlıkta Biz" in baş kahramanı Ahmet Ziya Bey, TKP'nin kuruluş günlerini böyle hatırlar. Şu anda basımı süren ve önümüzdeki günlerde piyasaya çıkacak olan romanın TKP tarihi ile ilgili bilinmedik birçok noktayı aydınlatacağını ve "gürültü koparacağını" söyleyen Attila İlhan, kitapla ilgili olarak Nokta'nın sorularını yanıtladı.

Nokta: Romanınızın adı, "O Karanlıkta Biz." Buradan, sizin de ömrü boyunca karanlıkta kalan bu hareket içinde yer aldığınız, çalışmalar katıldığınız sonucunu çıkarabilir miyiz?

İlhan: Tabii. Ben, 1941'den 52'ye kadar bu hareketin içinde yer aldım. En büyük şansım da, hareketin kurucuları sayılabilecek eski partililerle tanışmak fırsatını bulmamdı. Çalışmalarına İzmir'de başladım. İstanbul'da Türkiye Sosyalist Partisi'nde katılımım da vardır. Fransa'da ileri Jön Türkler hareketine katıldım. Nâzım Hikmet'i Kurtarma Komitesi'nde çalıştım. Sonra 50 başlarında ciddi ihtilaflara düştüm. Stalincilikle, büyük devlet şovenizmiyle uzlaşmam söz konusu değildi. Ancak ondan sonraki yıllarda ve şu anda da Marksist hareketin faal unsurların-

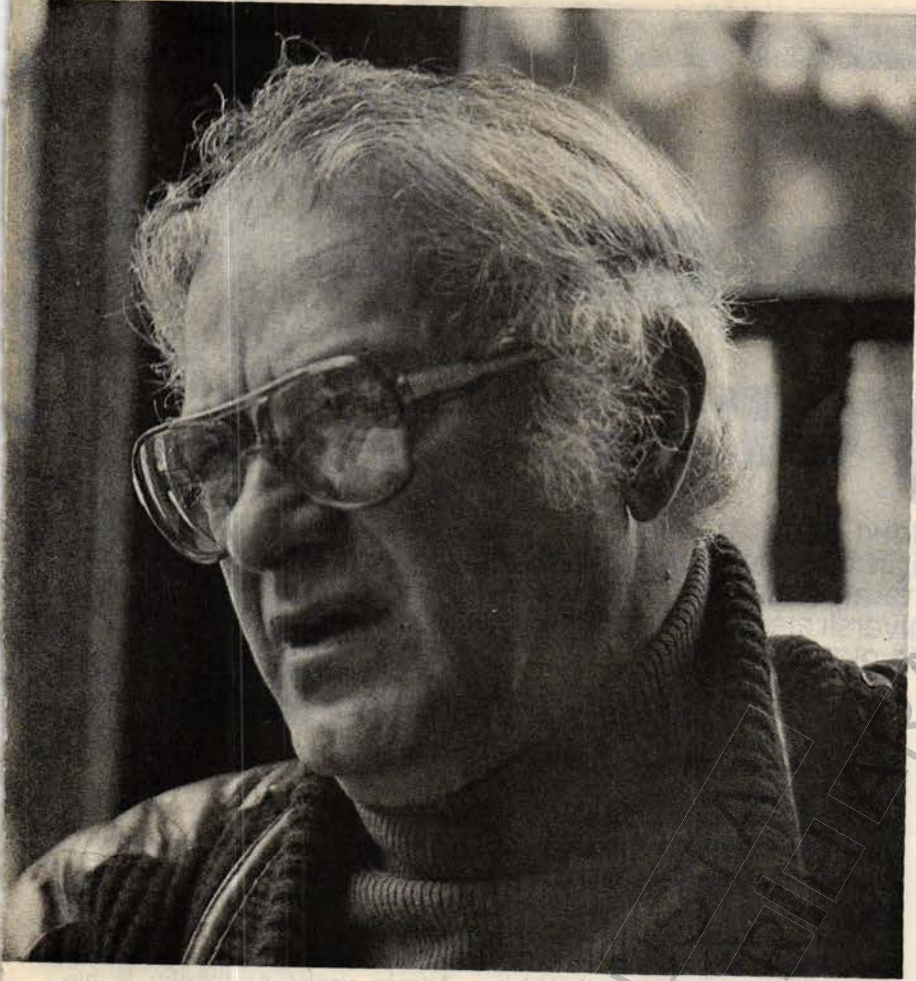
dan biri olarak kaldım.

Nokta: Kitap nasıl ortaya çıktı? Yalnızca sizin anılarınıza mı dayanıyor, yoksa başka kaynaklar da kullandınız mı?

İlhan: Bu kitap, "Aynanın İçindekiler" adlı politik roman dizimin son halkası. Bu dizide ben, Türkiye'de askerlerin, aydınların ve komprador burjuvazinin Meşrutiyet devriminden 27 Mayıs'a kadar ki dönemde oynadıkları rolü anlatmaya çalışıyorum. Bu roman, 40 - 41 - 42 yıllarını kapsıyor. Ama geri dönüşlerle 1919'lara, partinin kuruluş günlerine kadar gidiyor. Romana malzeme toplarken, kendi anılarımdan, incelediğim çok sayıda belgeden yararlandım. Ayrıca en önemli kaynaklarımdan biri de Sarı Mustafa'nın (Börklüce) anlattıklarıydı. Sarı Mustafa'yla Türkiye Sosyalist Partisi'nde birlikte çalışmıştık. Hafızasına ve zekâsına güvendiği birkaç kişiye ve bu arada bana ve İbrahim Topçuoğlu'na anılarını aktarmıştır. Daha sonra İbrahim Topçuoğlu'nun yazdıklarını okuduğumda, benim hafızamdakilerle tam bir çakışma gördüm. Romana koymayı düşündüğüm birkaç isim vardı: Bunlardan biri "Karanlıkta Körebe" idi. Çünkü bütün TKP'nin tarihi karanlıkta bir körebe gibidir. Hem ortalık karanlıktır, hem de oynayanların gözü bağlıdır. Gerçeğin tümünü hiçbir zaman görmezler, hep küçük parçaları görür ve el yordamı ile hareket ederler. Koymayı düşündüğüm bir başka isim ise, "TKP'nin Gizli Tarihi" idi. Bence TKP'nin resmi tarihi tahrifatlarla, bilinmezliklerle doludur. Gizli tartışmalar, hesaplaşmalar hiçbir zaman yansımamıştır.

Nokta: Bize biraz ipuçları verir misiniz romanda işlenen bu gizli tarih hakkında?

İlhan: Mesela, resmi TKP tarihi, Partinin Sultan Galiyef ve arkadaşları tarafından örgütlendiğini yazmaz. Mustafa Suphi'nin Sultan Galiyef tarafından Türk esirleri arasında bulunup çıkarıldığını, Galiyef'in çırağı olduğunu yazmaz. TKP'nin ilk önemli kişilerinin Türk Ocağı aydınları olduğu söylenmez.

Aslında bu hareket başlangıçta Turancı sosyalist hareket olarak ortaya çıkmıştır. Kafadaki proje, Azerbeycan, Kazan, Kırım ve Buhara hanlıklarını içeren bir Turan Sosyalist Cumhuriyeti kurulmasıdır. Yani TKP'nin kökeni Galiyef'çidir. Sultan Galiyef bu fikirleri yüzünden Stalin'le ihtilafa düşmüş, mahkeme edilmiş ve mahkûm olmuştur. Mustafa Suphi'nin kaçı da bununla ilgilidir.

Nokta: Nasıl bir ilgi? Mustafa Suphi Kurtuluş Savaşı'na katılmak için gelmiyor mu?

İlhan: Evet ama, Galiyef ve arkadaşlarının tasfiye edilmesinin de büyük rolü oluyor. En büyük destekçilerinin, arkasını dayadığı temel güçlerin tasfiyesi durumunu çok zayıflatıyor. Sonra Mustafa Suphi'nin öldürülmesi de oldukça bilinmeyen bir konudur. Mustafa Suphi, Bakü Kongresi'nde Enver Paşa'nın hakim olmasını önleyen kişidir. Mustafa Kemal'le çeşitli yazışmaları vardır. Mustafa Kemal onu Türkiye'ye çağırması, "Buyrun, Meclis'te yeriniz hazır" demiştir. Öldürülmesi tamamen İttihatçıların

işidir.

Nokta: 51 öncesi TKP'de temel olarak iki çizgi olduğunu söylüyorsunuz. Bunları tanımlar mısınız?

İlhan: TKP'nin içinde iki akım var oldu. Birincisi Sultan Galiyef tarafından işaret verilen Turancı Sosyalist eğilim, ikincisi Avrupa kanadının geliştirdiği spartakist-kozmopolit kanat. Aslında Mustafa Suphi'nin tabii halefi Şevket Süreyya idi. Fakat Ruslar ihanet etti. Şevket Süreyya'nın Galiyefçi komünistlerle teması var. Bu temasta olduklarından biri durumu Ruslara bildiriyor. Bunun üzerine Şevket Süreyya hareketi bırakıyor ve kadrosu sallanıyor. Daha sonraları Şefik Hüsnü eski kadronun Enternasyonal'den aldıkları tahsisatı kestiriyor. Ve partiye Şefik Hüsnü hakim oluyor. Tabii, Enternasyonal'in başında Zinoviev, Radek ve Kamanev gibi Yahudiler'in olması da kendisi de Selanikli olan Şefik Hüsnü'nün hakimiyetini pekiştiriyor. Ama daha sonraki yıllarda Stalin; Enternasyonal'in başındaki bu kişileri "temizleyince", Şefik Hüsnü de paniğe kapılıyor.

Nokta: Nereden anlıyorsunuz bu paniği?

İlhan: Şöyle, o sıralar Şefik Hüsnü Paris'te. Stalin, Komüntern'in Batı Avrupa Örgütü'nün bütün üyelerini Moskova'ya çağırıyor. İki kişi gitmiyor Moskova'ya. Tito ve Şefik Hüsnü. Şefik Hüsnü, 1941 yılında yurda dönmek için İnönü'ye başvuruyor. Birinci başvurusu reddediliyor. İkinci başvuruda kardeşi Semyettin Bey aracılık ediyor. Bu kez kabul ediliyor. Ve Şefik Hüsnü, daha önce el konan bütün rütbeleri, nişanları geri verilerek, Sivas'a askeri doktor olarak tayin ediliyor. Düşünün, o sırada Nâzım hapiste, Hikmet Kıvılcımlı hapiste... Şefik Hüsnü, yıllar sonra İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda, Reşat Fuat vasıtasıyla tekrar faaliyete giriyor.

Nokta: Bir de Nâzım Hikmet'in partiden ihracı olayı var. Bu nedir?

İlhan: Nâzım da partinin Galiyef'çi kanadındandı. Ben Fransa'ya Nâzım Hikmet'i Kurtarma Kampanyası için çalışmaya gittiğim zaman garip bir durumla karşılaştım. Komite Fransız Komünist Partisine gitti, kampanyamıza destek olun diye. "Biz ne adama destek vermeyiz. Enternasyonal'den bildirdiler, Troçkistmiş" cevabıyla karşılaştı. Nâzım 1930 sonlarında Şefik Hüsnü tarafından "Troçkisttir" diye partiden çıkarılıyor, Şefik Hüsnü o yıllarda Enternasyonal'in dergilerine kod ismiyle Nâzım Hikmet aleyhine yazılar yazıyor, polis tir diyor. Zaten bu raporlar yüzünden, Nâzım Rusya'ya kaçarken kaygılar içindeydi. Başına ne geleceğini tam olarak bilmiyordu.

Nokta: 67 yıllık bir geçmişi olan bu partinin Türkiye'deki gücü konusunda neler söyleyebilirsiniz?

İlhan: Aslına bakılırsa, TKP, çaresiz, zavallı bir örgüttür. TKP efsanesini, TKP heyûlasını devlet yaratmıştır büyük ölçüde. Tabii, bazı TKP'lilerin de işine gelmiştir bu. Devlet, en büyük TKP tevkifatında, 1951'de, toplayacak 200 kişi ancak bulabilmiştir. Bunlar bir grup aydın olarak kalmışlar, işçilerle, başka sınıflarla bağlar kuramamışlardır. İşçi tabanı denilen, İstanbul'daki tütüncülerdir işte. Yıllar yılı böyle tecrit edilmiş vaziyette kalmak sonucu, gizlilik merakı, polis fobisi gelişmiştir tabii. Ama buna rağmen içlerinden epey polis çıkmıştır ●

YÖK Yasası değişiyor...

ANAP yönetimi, YÖK'ü temelden değiştirmeyi planlıyor. Başbakan'ın bu iş için görevlendirdiği Adnan Kahveci, tek başına yeni bir tasarı hazırlıyor. Tasarıya göre, ilk planda 'gelişmiş' üniversitelere mali ve idari özerklik verilecek. Ötekiler de olgunlaştıkça özerkleşecek.

“Cumhurbaşkanı'nı ikna etmeye çalışacağız. İkna edemezsek de sorun değil. Çünkü görev süresi 1989'da nasıl olsa sona eriyor.” Başbakanlığa çok yakın bir kaynak, YÖK konusunda Çankaya engelini aşma formülünü böyle özetliyordu.

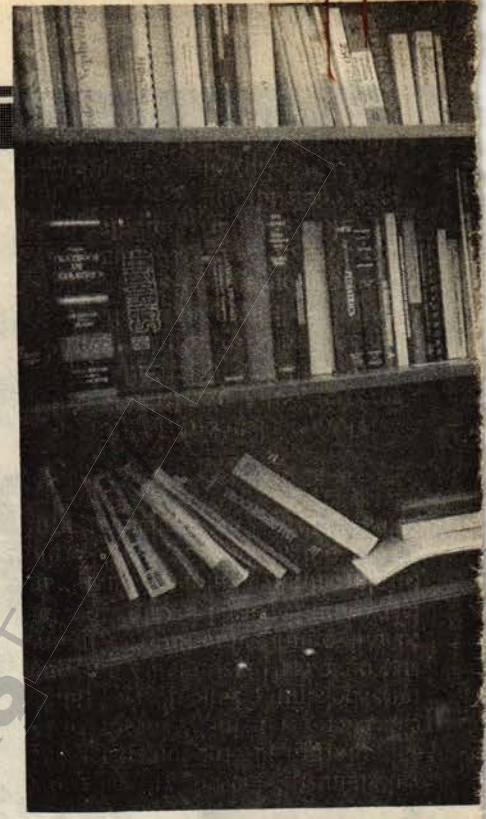
12 Eylül sonrasında öğrencilerin ve bilimsel çalışmaların üzerine bir karabasan gibi çöken YÖK'ün 'devlet içinde devlet' konumunda bulunması, ANAP'ı öteden beri rahatsız ediyordu. Ancak, “başlarına dert almamak için bugüne kadar ses çıkarmamışlardı.” Yeniden iktidar hazırlıklarının yapıldığı şu günlerde ise, YÖK'ün kökten değiştirilmesi İhsan Doğramacı'nın yetkilerinin birer elinden alınması anlamına da gelebilirdi.

Doğu'ya yeni yatırım: YÖK. ANAP'ın YÖK için tasarladığı 'iyilik'leri **Nokta**'ya ayrıntılarıyla açıklayan kaynak, Türkiye'deki üniversiteleri ikiye ayırıyordu: Gelişmiş üniversiteler, gelişmekte olan üniversiteler. Gelişmiş üniversiteler, belirli bir oturmuşluk düzeyine sahip, köklü kurumlardı ve ODTÜ, Boğaziçi, İTÜ, Hacettepe Ege ve İstanbul Üniversiteleri bu gruba dahildi. Bu üniversiteler, vardıkları aşamanın karşılığı olarak, idari ve mali özerkliğe hemen kavuşturulacaklardı. Ama Dicle, Fırat, Erciyes gibi üniversiteler, “Doğu'nun makus talihi”yle baş başa buldukları için, bir süre daha YÖK'le

yaşayacaklardı. “Onlar olgunlaştıkça özerkleşeceklerdi.” Bir bakıma YÖK Doğu'ya sürgün ediliyordu. Anadolu üniversitelerinin özerkleşmesi biraz daha zaman alacaktı.

Özal'ın kafasındaki tilkiler. Aslında Başbakan Turgut Özal'ın, YÖK ve Doğramacı için pek de iyi

Adnan Kahveci- Sağlık ve Vatandaşlık Yasalarında olduğu gibi YÖK Yasası'nda da baş mimar

Doğramacı- "YÖK'ü şimdi değiştirirsek Cumhu

şeyler düşünmediği, ANAP'ın iktidara geldiği 1983 yılından beri söyleniyordu. YÖK Anayasa'dan, Doğramacı ise Evren'den aldığı destekle ayrıcalıklı bir konuma sahipti ve bu durum Özal'ı rahatsız ediyordu. Ancak, devlet protokolünde ba-

